

Els bandolers i les monedes d'or

La llegenda d'Onofre d'Argençola
i Miquel de Calders

Els bandolers i les monedes d'or

La llegenda d'Onofre d'Argençola i Miquel de Calders

Els bandolers i les monedes d'or

La llegenda d'Onofre d'Argençola i Miquel de Calders

Primera edició, agost 2023

©Anna Marsal Riera, del text

©Elisabet Serra Vendrell, de les il·lustracions

Correcció: Neus Puig Riera

Impressió: Felip Unigràfic

Amb el suport de la Diputació de Barcelona

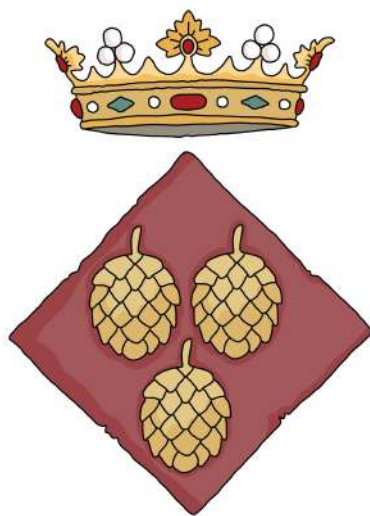

Un projecte de

Els bandolers i les monedes d'or

La llegenda d'Onofre
d'Argençola i Miquel de Calders

Avís previ:

Aquesta història s'inspira en alguns personatges i alguns fets que, si bé sembla que van existir, possiblement no fossin coetanis i no tots els protagonistes participessin de certs esdeveniments.

A més d'aquestes llicències, s'hi afegeixen arguments i peripècies totalment inventades per fer més amena la narració.

Això va succeir pels volts de l'any 1600, encetant el segle XVII, una època complicada en què hi va haver força conflictes dins el país, i la gent malvivia, entre guerres i epidèmies. Tot i que feia temps que s'havia deixat enrere l'edat mitjana i ens trobàvem en plena època moderna, encara hi havia reis, virreis i compes, que eren els que tenien el poder, manaven i feien i desfeien.

L'estructura mantenia encara, per sota de tots aquests, els nobles senyors, els vilatans i la gent del poble que comptaven amb la seva protecció i bàsicament es cuidaven del camp, els conreus i el bestiar.

I no tot eren flors i violes.

Les guerres i les discussions que havia patit la gent dels pobles, els conflictes i desacords que havien viscut, havien estès la pobresa que

s'havia fet encara més present pels impostos que els feien pagar els que manaven.

La gent estava força cansada de tot plegat.

Alguns dels nobles, que eren cavallers senzills però eren persones una mica importants als pobles, també s'havien empobrit. I com que volien recuperar el poder i la riquesa que havien tingut, alguns feien maleses.

Quines maleses? Us preguntareu.

Doncs hi havia alguns nobles que organitzaven quadrilles de bandolers, grups de bandolers, i es dedicaven a atacar i robar coses de valor, petites riqueses, i a fer la guitza a altres bandolers.

I és que els bandolers eren homes i dones, pagesos i petits senyors feudals que estaven sota les ordres d'un noble i feien les seves malifetes.

Hi havia diferents bàndols i tot sovint s'enfrontaven entre ells com petites guerres entre nobles.

Eren temps de violència, robatoris i venjances.

Encara que costi de creure, un d'aquests nobles, cap d'una quadrilla de bandolers, era Onofre d'Argençola. Pertanyia a una noble i antiga família catalana. Fill de Francesc d'Argençola i Caterina de Clariana.

Es diu que tot i el seu renom, havia quedat tocat per la guerra, i per això va fer-se cap de bandolers. O potser ho feia per diversió i per fer la guitza a un altre noble que era cap d'una altra quadrilla de bandolers.

Aquest altre era en Miquel de Calders, senyor de Segur, que tenia el castell de Segur a Veciana, del qual es deia que era un cau de bandolers.

A més de les quadrilles de l'Onofre i el Miquel hi havia altres grups de bandolers, però aquests eren especialment ferotges i eren bàndols enemics, sempre es feien la guitza. Sovint es robaven els uns als altres i sempre buscaven la manera de molestar-se i, fins i tot, de fer-se mal...

Intentaven prendre's el botí entre ells, tenien espies amagats i intentaven saber què farien uns i què farien els altres...

Una vegada, la quadrilla de l'Onofre havia aconseguit reunir una bona quantitat de farina i de blat, i mentre descarregaven els sacs un bandoler de la quadrilla del Miquel de Calders els va marxar amb el carro encara carregat deixant-los amb un pam de nas. Van empaitar-lo però no va servir de res...

O aquell cop que en una taverna els homes de l'Onofre havien enredat els de Miquel de Calders perquè es juguessin als daus el seu últim botí, i els l'havien guanyat... fent trampes! De tant que es van enfadar van arribar a barallar-se i un d'ells ja no va tornar a veure la llum del sol. Si n'havien fet de malifetes!

Per això, quan les dues quadrilles es van assabentar que un comboi del virrei passaria per Montmaneu i que aniria carregat de monedes van posar-se a planificar l'assalt.

Tots dos bàndols volien aconseguir aquell botí, i sabien que els altres també hi

serien, així que havien de preparar un pla molt astut.

L'Onofre d'Argençola i els seus homes van pensar que farien parar el carro del comboi amb una jugada de distracció.

Prepararien un petit carro de palla, que en realitat amagaria les seves armes i un parell dels seus homes, i el farien frenar just abans del comboi. Amb la confusió els

robarien les monedes agafant-los per sorpresa amb l'engany del carro.

En canvi, els bandolers de Miquel de Calders van preparar una ofensiva molt més directa. La nit abans de l'arribada del comboi van cavar un sot profund al camí i el van cobrir d'herba seca, per fer encallar el carro quan passés per davant de Montmaneu, i així podrien agafar fàcilment les monedes. Fins i tot havien posat apunt un cavall, fresc, per marxar ràpidament un cop tinguessin el botí.

Cap d'ells, però, no hauria imaginat mai el que va passar realment aquell dia.

El comboi que havia de passar per Montmaneu fins al camí ral per anar cap a Barcelona era un comboi secret... poca gent sabia que portaria les monedes i

per això, els que l'enviaven volien passar despercebuts, de manera que no estava gaire ben protegit. Com se n'havien assabentat l'Onofre, en Miquel de Calders i els seus homes? Era un misteri... però els bandolers tenien espies i orelles per tot arreu.

Quan el comboi va arribar a l'alçada de Montmaneu, els bandolers de l'Onofre van sortir al mig del camí amb el carro ple de palla per barrar-los el pas i fer-los parar, però amb tan mala sort que van encallar el carro al forat que els bandolers del Miquel de Calders havien cavat per aturar el comboi del virrei.

Els homes de l'Onofre es van posar a cridar enfadats i els homes del Miquel de Calders es van començar a fer un tip de riure, i llavors els que portaven el comboi van veure que es tractava d'una emboscada i van intentar escapar-se, però els bandolers els barraven el pas i, com que no podien passar per

enlloc, els soldats que protegien el carro van sortir a enfrontar-se amb els bandolers.

Llavors es va produir una batalla campal.

Els soldats lluitaven contra els bandolers d'un bàndol i de l'altre, mentre allà mateix els homes de l'Onofre es barallaven amb els bandolers del Miquel de Calders, i també al revés... Una baralla a tres bandes ben complicada de decidir! No sabien qui lluitava amb qui! Es feien un bon embolic.

Enmig de la confusió, un dels bandolers va esmunyir-se a poc a poc al carro del comboi que duia les monedes, d'una puntada de peu en va fer saltar el pobre conductor, va agafar el cofre i,

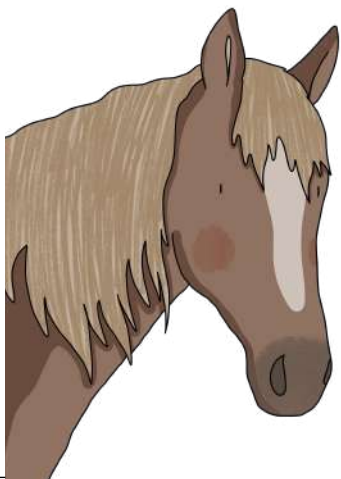

aprofitant el primer cavall que va trobar, va fugir amb les monedes i va deixar a tothom amb un pam de nas.

Mentre el bandoler s'allunyava ningú tenia massa clar de quina quadrilla era i, de fet, durant força temps no es va saber qui s'havia endut les monedes ni a mans de qui havien anat a parar.

D'aquell dia en van sortir tots plegats amb ferides ben lletges, algun tall a la cara i més d'un amb un bon nyanyo al cap, però el que més els dolia era l'orgull de no haver estat ells capaços d'aconseguir les monedes.

La quadrilla de l'Onofre va estar molt de temps culpant a la banda

del Miquel de Calders, mentre que els homes del Miquel estaven convençuts que havia estat un home de l'Onofre qui s'havia endut el cofre amb les monedes. L'enemistat entre tots dos personatges no va fer més que créixer.

I, lluny d'aprendre'n la lliçó, van seguir fent de les seves una bona temporada.

Amb el temps, Onofre d'Argençola, com que era de bona família, va deixar el bandolerisme i va acabar essent rector de la Universitat de Lleida i advocat de la Reial Audiència de Catalunya.

En Miquel de Calders no va tenir tanta sort i, com que s'havia

guanyat la mala fama amb els bandolers, el virrei, per escarmentar-lo, li va enderrocar el castell de Segur perquè servís de lliçó per a altres nobles bandolers.

Però, sabeu què?

Quan van enderrocar el castell, un esbirro de l'Onofre que remenava per allà, va trobar amagada entre les restes una caixa amb les monedes robades al comboi Reial a Montmaneu.

I diuen que li va portar a l'Onofre i que ell les va amagar deixant només de pista una carta amb un dibuix de l'escut de la seva família.

I la carta feia així:

A l'any del senyor 1616

Pere Barbeta, el bandoler, va ser qui va endur-se les monedes a l'assalt a Montmaneu. No sabia que estava sota les ordres de Miquel de Calders, i va ser ell qui es va fer amb tot el carregament.

Però ara ja son a les meves mans i les guardaré fins que hagi passat un temps i el virrei ja no les busqui.

Restaran amagades, en un lloc sagrat i sota la família, fins que algun dels meus descendents les pugui trobar i aprofitar.

Onofre d'Argençola

Qui sap si mai algú les ha pogut trobar.

Versió audible i PDF

Ressenya històrica:

Bandolers del Camí Rei

A càrrec de Daniel González, historiador

Bandolers del Camí Ral

Entre els segles XVI i XVII es desenvolupa el fenomen del bandolerisme a casa nostra. Aquest cridarà l'atenció dels estudiosos, preocuparà les autoritats i, sobretot, provocarà el pànic entre els viatgers, que sempre en parlaran. Encara avui no sabem del cert quina va ser la causa del bandolerisme, però segurament hi ha una combinació de factors: una societat armada i violenta, una noblesa encara enfrontada per lluites d'arrel medieval, dificultats econòmiques i, és clar, el pas de l'or i l'argent americans pel Camí Ral.

A més, fer de bandoler era vist com un negoci més, i això fa que hi hagi bandolers de totes classes: des de simples lladres de camí ral a grans fautors, alguns d'ells, ben identificats a Argençola.

Onofre d'Argençola

Senyor de Pallargues i Sisteró, i castlà d'Argençola. Exercí càrrecs d'importància, com ara la batllia de Poblet i la governació del vescomtat de Castellbó, a l'Alt Urgell i feu cadell. Partidari del bàndol dels nyerros, participà en el setge de tres dies a Cubells (11 d'agost del 1589), amb els senyors de la vall d'Artesa contra el batlle d'Alós. També dirigí les partides de nyerros que actuaren al vescomtat de Castellbó durant la guerra civil de la Ribagorça (1579-1588), actuant com a fautor.

Miquel de Calders

Baró de Segur i també membre de la facció dels nyerros. Actuà com a fautor de Perot Rocaguinarda i Pere Barba, *Barbeta*. El primer va ajudar els Calders en els seus atacs a Prats de Rei el 1605 i el 1613. I Barbeta fou el responsable del robatori del comboi de l'argent reial a Montmaneu, d'on van desaparèixer 180.000 ducats en 16 caixes, que van aparèixer l'any 1616 durant l'enderroc del castell de Segur.

Bandolers a l'Anoia

El bandolerisme a l'Anoia és important per una raó: el pas del Camí Real d'Aragó, que travessa la comarca des de Masquefa fins a Montmaneu. Així, veiem com en aquells anys apareixen nombroses partides dirigides per forasters com Rocaguinarda o Barbeta i el mateix Barrabam, però també de la comarca: el vallbonenc Montserrat Poch o en Formosa, de Masquefa. I molts d'altres, com ara el centenar de bandolers capturats per Pau Franquesa a Jorba el 1573 i que eren dirigits per Pere Cascavell.

Paraules noves

Castlà: responsable de la guàrdia, custòdia i gestió d'un castell i la seva jurisdicció, sota la comanda del senyor del lloc. La figura més semblant seria la del masover.

Fautor: cap de bandolers que no solia actuar en les partides. Solien ser nobles que pagaven els serveis de colles armades, i les feien participar en guerres privades.

Batllia: el territori sota la jurisdicció d'un batlle, representant del poder feudal. El territori sota aquesta jurisdicció pot ser molt ampli (la Conca d'Òdena) o molt reduït (part d'un poble) i estar sota el domini d'un noble, de l'església o del rei.

Cadell: una de les dues grans faccions en què es dividien els bandolers catalans, sota la direcció dels Cadell, senyors d'Arsèguel. En contraposició, els seus adversaris eren els nyerros, dirigits pels Banyuls, senyors de Nyer.

Per saber-ne més:

S. Bennasar, *501 crims que has de conèixer abans de morir*. Badalona: Ara Llibres, 2011.

X. Torres, *Nyerros i cadells: bàndols i bandolerisme a la Catalunya moderna (1590-1640)*. Barcelona: Quaderns Crema, 1993.

J. Reglà, *El bandolerisme català del barroc*. Barcelona: Edicions 62, 1966.

Activitats:

El món dels bandolers als segles XVI i XVII

SOPA DE LLETRES

Troba les següents paraules a la sopa de lletres:

ARGENÇOLA
CASTELL

BANDOLER
COMBOI

MIQUEL
ONOFRE

MONEDES
MONTMANEU

VECIANA
VIRREI

P	N	D	A	Z	C	E	I	B	Y	J	T	E	R
D	P	O	M	R	A	V	Z	G	U	Z	Y	V	Y
M	E	E	O	O	S	M	H	K	U	T	A	S	N
K	I	G	N	L	T	O	V	B	C	R	X	Q	V
C	L	Q	T	B	E	N	G	O	N	U	O	U	E
N	C	N	M	P	L	E	T	N	H	X	Y	K	C
B	V	O	A	Y	L	D	R	O	L	Y	M	V	I
P	Z	B	N	O	C	E	L	F	M	D	R	I	A
D	M	I	E	I	S	S	I	R	I	C	M	R	N
E	Q	H	U	V	Y	J	P	E	W	N	I	R	A
A	A	R	G	E	N	Ç	O	L	A	F	Q	E	Z
D	U	Y	W	L	L	T	K	I	S	E	U	I	Q
C	O	M	B	O	I	M	A	D	N	J	E	S	W
E	A	F	L	N	R	B	A	N	D	O	L	E	R

ACABA EL DIBUIX

Completa l'escut de l'Onofre d'Argençola.
Sabies que l'original està dins l'església del poble?

EL MAPA DE LA HISTÒRIA

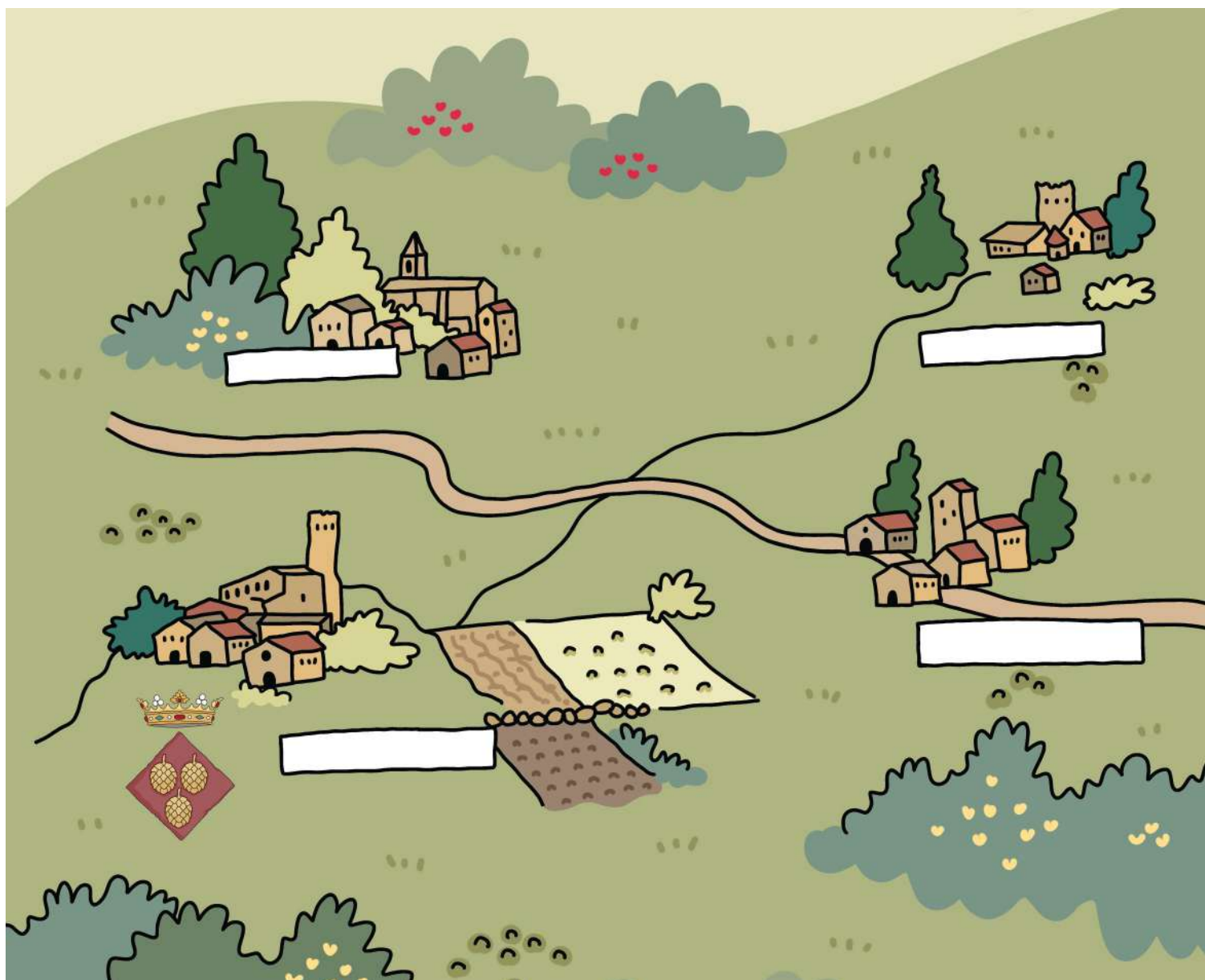
Recordes els municipis on passa la història? Completa el mapa amb els noms corresponents i troba el Camí Reial.

ARGENÇOLA

VECIANA

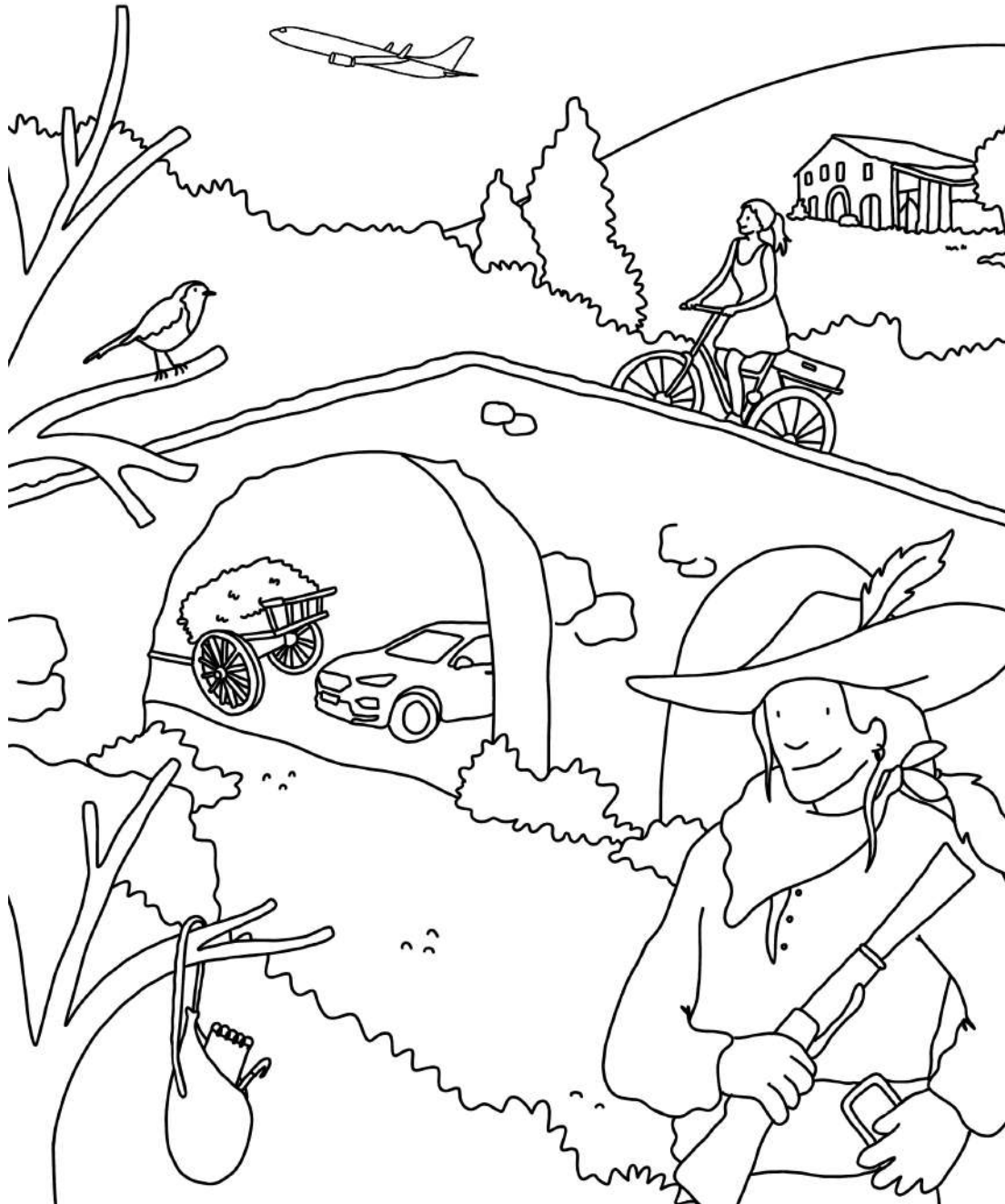
MONTMANEU

STA MARIA DEL CAMÍ

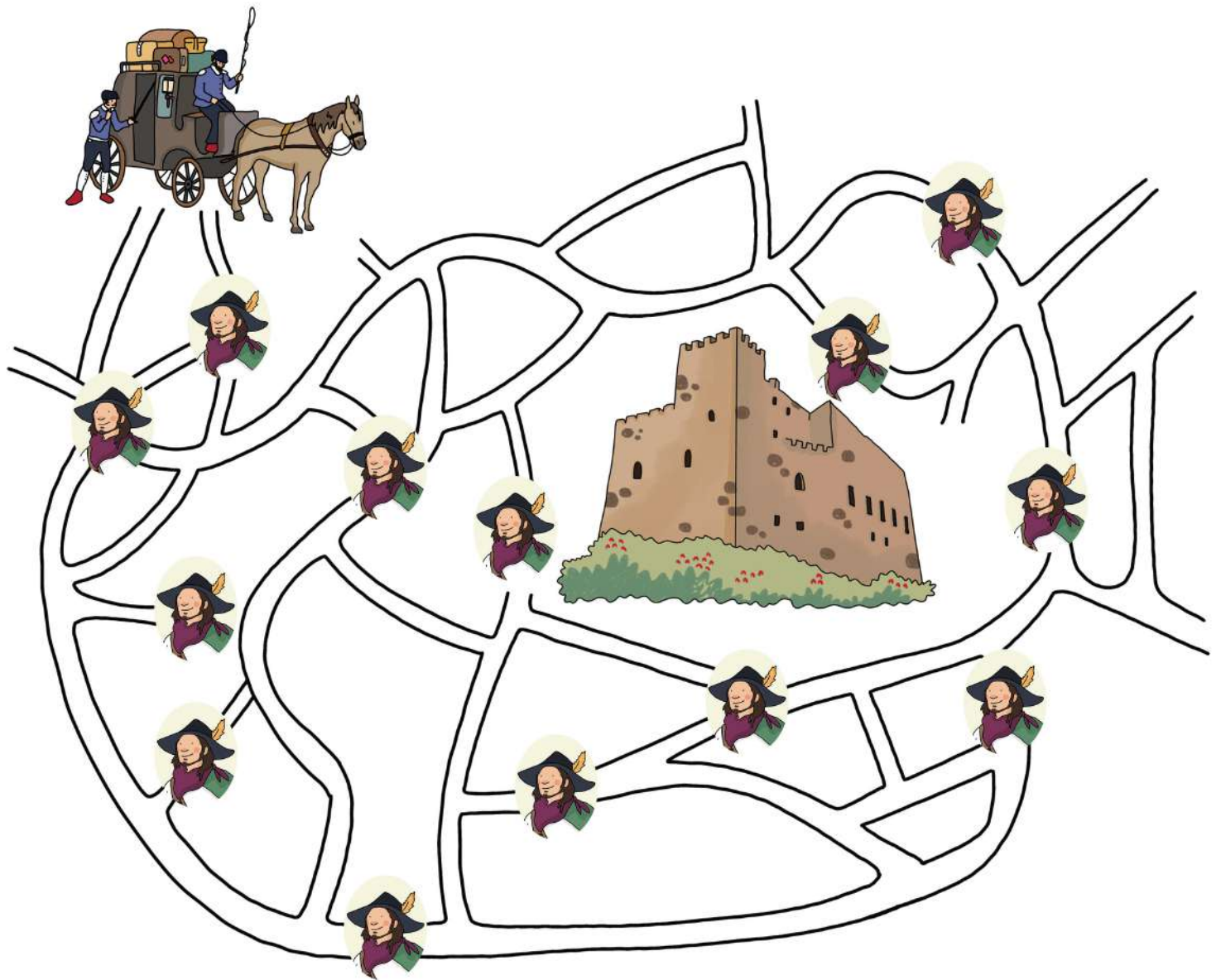
ENCERCLA I PINTA

Troba en el dibuix objectes i elements que no existien en l'època d'Onofre d'Argençola i pinta'ls. Com han canviat les coses, oi?

RESOL EL LABERINT

La teva missió és portar el carro amb les monedes fins al palau del virrei. Podràs aconseguir-ho?

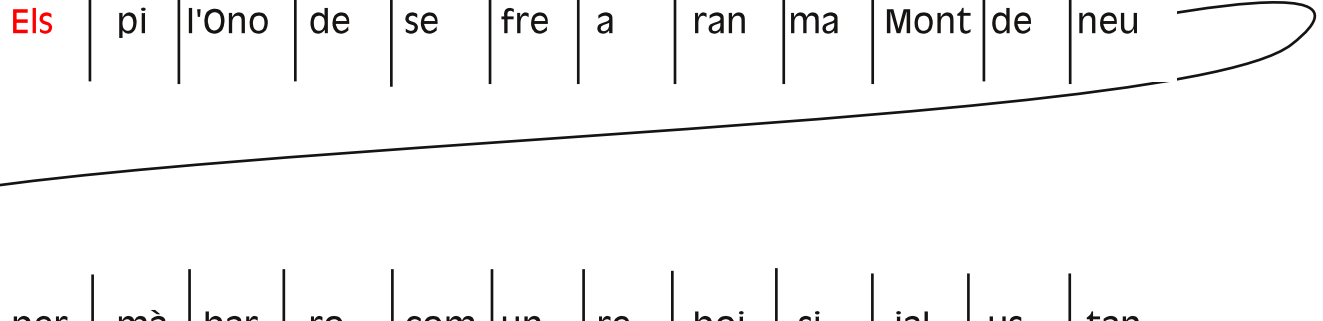
L'ENIGMA DELS BANDOLERS

Un dels homes que treballava per Onofre d'Argençola va resultar ser un traïdor. És per això que els homes de Miquel de Calders van saber que arribaria un comboi reial carregat de monedes i que els homes de l'Onofre el volien assaltar.

Descobreix el missatge xifrat que el traïdor va enviar als homes del Miquel de Calders per alertar-los de l'assalt que preveien els bandolers.

La clau per desxifrar el missatge era: "Avança tres passos i retrocedeix-ne un fins que arribis al punt".

Els | pi | l'Ono | de | se | fre | a | ran | ma | Mont | de | neu

per | mà | bar | ro | com | un | re | boi | si | ial. | us | tan

Ajuntament
d'Argencòla

Diputació
Barcelona